

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

תעסוקה בקרב אקדמאיות ערביות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

א' בשבט תש"ע

15 בפברואר 2010

כתיבה: אורלי אלמגור-לוטן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

מבוא

מסמך זה נכתב לבקשת השר לענייני מיעוטים, חה"כ אבישי ברוורמן והוא עוסק בתעסוקת נשים אקדמאיות מהמגזר הערבי. במסמך מובאים נתונים כלליים על השכלה גבוהה ועל תעסוקה בקרב נשים ערביות, נתונים על תחומי הלימוד אותן לומדות הסטודנטיות הערביות במוסדות להשכלה גבוהה וכן נתוני תעסוקה של האקדמאיות הערביות לפי התחום אותו למדו.

מהמסמך עולים הממצאים הבאים:

- **שיעור הנשים הערביות הרוכשות תארים אקדמיים נמצא במגמת עלייה:** בשנת 2003 עמד שיעור הנשים הערביות בעלות תואר אקדמי על 5% מכלל הנשים בגילאי העבודה¹ ובשנת 2008 עלה השיעור ל-9%. עם זאת, רמת ההשכלה של הנשים הערביות עדיין נמוכה משמעותית מזו של הנשים היהודיות בגיל העבודה, ש-25% מתוכן הן בעלות תואר אקדמי.
- **השכלה היא גורם המשפיע באופן משמעותי על יציאת נשים ערביות לעבודה:** 72% מהאקדמאיות הערביות מועסקות, זאת לעומת שיעור תעסוקה של כ-19% בקרב כלל הנשים הערביות. שיעור התעסוקה בקרב האקדמאיות הערביות דומה לזה שבקרב האקדמאיות היהודיות -74%.
- **תחום הלימוד העיקרי של הסטודנטיות הערביות הוא חינוך – כ-50% מהסטודנטיות הערביות לתואר ראשון לומדות חינוך והכשרה להוראה, בעיקר במכללות להכשרת מורים.** גם מדעי החברה והרוח הם תחומי לימוד נפוצים בקרב הסטודנטיות הערביות.
- **שיעור התעסוקה הגבוה ביותר של בוגרות תואר ראשון מהמגזר הערבי בשנת 2000² היה בקרב בוגרות לימודי חינוך והכשרה להוראה, ושיעור התעסוקה הנמוך ביותר היה בקרב בוגרות לימודי משפטים.**
- **משלחי היד העיקריים בהם מועסקות האקדמאיות הערביות הם מקצועות חופשיים או טכניים (כ-49% מהאקדמאיות הערביות המועסקות) ומשלח יד אקדמי או ניהולי (כ-39% מהאקדמאיות הערביות המועסקות).**³
- **הכנסתן של האקדמאיות הערביות נמוכה מזו של האקדמאיות היהודיות, בקרב בוגרות כל תחומי הלימוד. בקרב בוגרות תואר ראשון במתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב, קיים הפער הגדול ביותר בין הנשים היהודיות לנשים הערביות ובקרב בוגרות לימודי חינוך והכשרה להוראה קיים הפער הקטן ביותר.**

¹ גילאי העבודה מוגדרים על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כגיל 15 ומעלה.

² התייחסנו לנתונים על בוגרות שנת 2000, שכן רצינו לבחון השתלבות בעבודה מספר שנים לאחר סיום הלימודים והתבססות בעבודה, וטרם נאספו על-ידי הלמ"ס נתונים מקבילים על בוגרות השנים האחרונות. ראו הערת שוליים 19.

³ ראו הסברים לגבי משלחי היד השונים בהערה 23.

1. נתוני השכלה כלליים

רמת ההשכלה של הנשים במגזר הערבי בישראל, ובכלל זה שיעור הנשים הפונות לרכוש השכלה גבוהה, נמצאת במגמת עלייה מאז קום המדינה, אולם היא עדיין נמוכה משמעותית מרמת ההשכלה של הנשים במגזר היהודי.

שיעור בעלי השכלה אקדמית או על תיכונית מכלל הקבוצה בגילאי העבודה (15 ומעלה),

לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, 2008⁴

תעודה על-תוכנית שאינה אקדמית, באלפים (שיעור מכלל קבוצת אוכלוסייה בגילאים רלבנטיים)	בעלי תואר אקדמי, באלפים				סה"כ בקבוצת אוכלוסייה בגילאי העבודה, באלפים	קבוצת אוכלוסייה
	תואר שלישי (שיעור מכלל בעלי תואר אקדמי)	תואר שני (שיעור מכלל בעלי תואר אקדמי)	תואר ראשון (שיעור מכלל בעלי תואר אקדמי)	סה"כ תואר אקדמי (שיעור מכלל קבוצת אוכלוסייה בגילאים רלבנטיים)		
24.8 (6%)	0.2 (0.5%)	3.7 (9.5%)	35.6 (90%)	39.5 (9%)	438.3	נשים ערביות
317.5 (14.5%)	15.7 (3%)	189.1 (35%)	338.7 (62%)	543.5 (25%)	2,185.7	נשים יהודיות
22.4 (5%)	1.5 (4%)	9 (22%)	30.7 (74%)	41.2 (9%)	448.7	גברים ערבים

מהטבלה עולה, כי כ-39,500 נשים ערביות, שהן 9% מכלל הנשים מעל גיל 15⁵, הן בעלות תואר אקדמי כלשהו; 6% נוספים הן בעלות תעודה על-תיכונית שאינה אקדמית. שיעור האקדמאיות הערביות (9% כאמור) זהה לשיעור האקדמאים הערבים הגברים, אולם הוא נמוך משמעותית משיעור האקדמאיות היהודיות - 25%. נוסף על כך, בקרב האקדמאיות הערביות רק 10% הן בעלות תארים מתקדמים (תואר שני ומעלה) ואילו בקרב האקדמאיות היהודיות שיעור בעלות התארים המתקדמים הוא 38%.

2. נתוני תעסוקה כלליים

בשנת 2008, שיעור ההשתתפות של נשים ערביות בכוח העבודה האזרחי⁶ עמד על 20% בלבד, זאת לעומת שיעור השתתפות של 62.4% בקרב הגברים הערביים ו-57% בקרב הנשים היהודיות בגילאי

⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם לשנת 2008, לוחות 1.18 ו-8.2. בתוך: www.cbs.gov.il תאריך כניסה: 31 בינואר 2010.

⁵ כלומר, נשים בטווח הגילאים המוגדר כגילאי העבודה.

⁶ שיעור השתתפות בכוח העבודה האזרחי מוגדר כשיעור אנשים בני 15 ומעלה אשר מועסקים או חיפשו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לסקר.

העבודה. בגילאי העבודה העיקריים (25-54), שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של הנשים הערביות היה 29.9%, לעומת שיעור השתתפות של 82% בקרב הנשים היהודיות.⁷

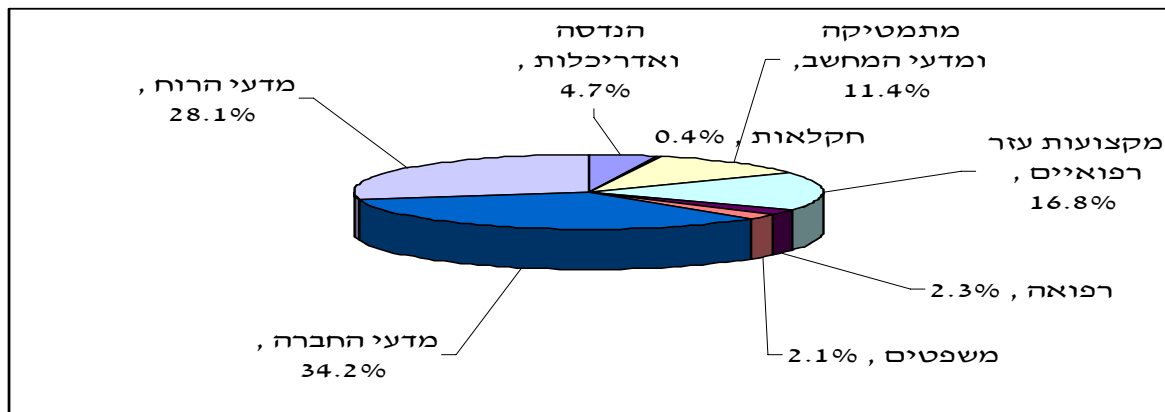
הענפים העיקריים בהם מועסקות הנשים הערביות הם חינוך (43.3% מהמועסקות הערביות), שירותי בריאות רווחה וסעד (16%) ומסחר (11%). משלחי היד הנפוצים בקרבן הם מקצועות חופשיים וטכניים (30%), סוכנים, עובדי מכירות ונותני שירותים (24%) ופקידות (17%).⁸

3. תחומי הלימוד של סטודנטיות ערביות לתואר ראשון

באוניברסיטאות, במכללות האקדמיות ובמכללות להוראה למדו לתואר ראשון בשנת הלימודים תשס"ח כ-13,000 סטודנטיות ערביות; 44.5% מהן למדו במכללות לחינוך, 42% למדו באוניברסיטאות והיתר-13.5% במכללות אקדמיות. **תחום הלימוד הרווח ביותר בקרב הסטודנטיות הערביות היה חינוך והכשרה להוראה, כאשר כמחצית הסטודנטיות הערביות למדו תחום זה.**⁹ להלן יוצגו תחומי הלימוד של הסטודנטיות הערביות לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות בשנת הלימודים תשס"ח. יצוין, כי הנתונים מוצגים בנפרד עבור כל סוג של מוסד לימוד, שכן בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הגדרת תחומי הלימוד אינה זהה עבור אוניברסיטאות ועבור מכללות אקדמיות.¹⁰

3.1. אוניברסיטאות

סטודנטיות ערביות לתואר ראשון באוניברסיטאות בארץ, לפי תחום לימוד, תשס"ח

מהגרף עולה, כי תחומי הלימוד הנפוצים בקרב הסטודנטיות הערביות לתואר ראשון באוניברסיטאות הם מדעי החברה ומדעי הרוח, כאשר קרוב ל-60% מהן לומדות תחומים אלו.

בגרף הבא תוצג התפלגות הסטודנטיות הערביות לתואר ראשון באוניברסיטאות בין תחומי הלימוד, בהשוואה להתפלגות הקיימת בקרב הסטודנטיות היהודיות¹¹ ובקרב הסטודנטים הערבים.

⁷ סקר כוח אדם לשנת 2008 לוחות 8.2 ו-1.11.

⁸ ראו הסברים לגבי משלחי היד השונים בהערה 23.

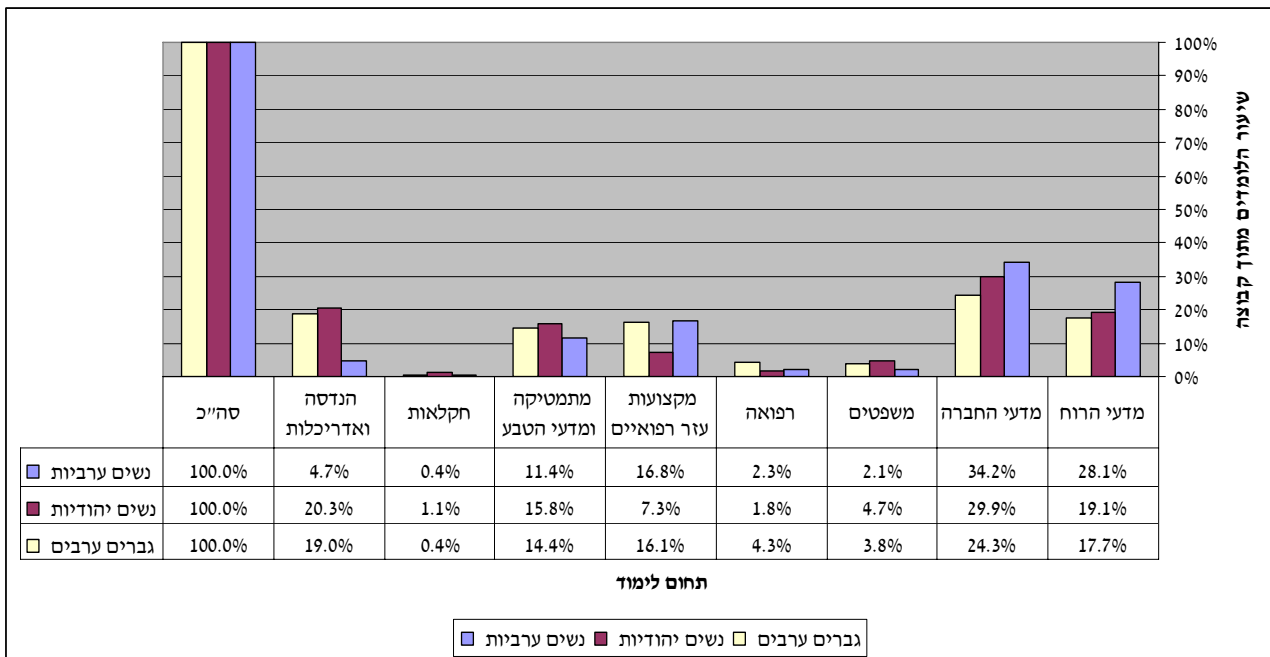
⁹ הנתונים לגבי תחומי הלימוד באוניברסיטאות אינם מתייחסים לחינוך כתחום נפרד, אולם סביר להניח כי חלק מהנשים הערביות לומדות תחום זה גם באוניברסיטאות ולא רק במכללות האקדמיות ובמכללות לחינוך.

¹⁰ כל הנתונים המוצגים לגבי התפלגות תחומי הלימוד התקבלו מיפעת קלופשטוק, תחום חינוך גבוה וכוחות הוראה בלמ"ס, ב-9 וב-14 בפברואר 2010. חלק מהנתונים בגרפים המשווים לנשים היהודיות עובדו מתוכם ומתוך הנתונים המובאים בשנתון הסטטיסטי של הלמ"ס לשנת 2009, לוח 8.49.

¹¹ הנתונים לגבי נשים יהודיות מתייחסים לקבוצת האוכלוסייה של יהודים ואחרים.

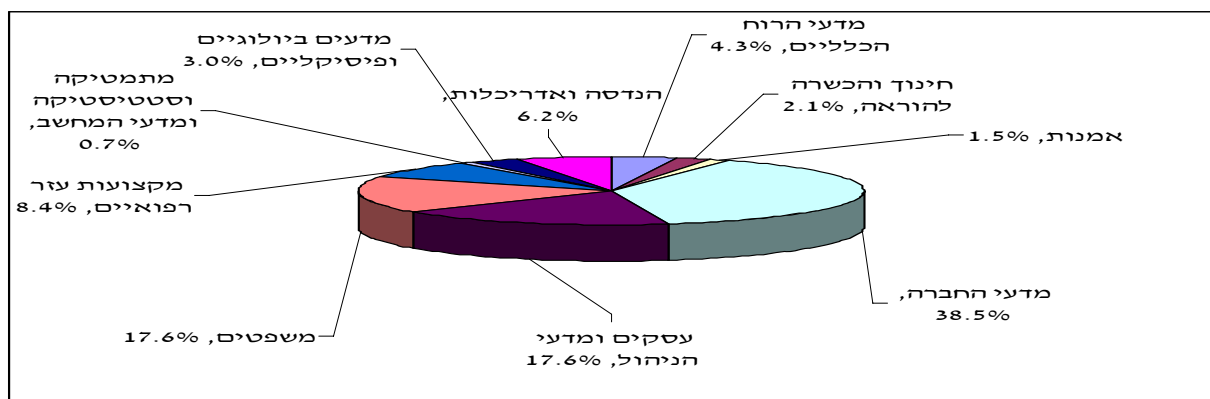
שיעור הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות בתחומי לימוד שונים, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, תשס"ח

מהטבלה עולה, כי ביחס לנשים היהודיות ולגברים הערבים, שיעור גבוה יותר של נשים ערביות לומדות מדעי הרוח והחברה (כ-60% מהסטודנטיות הערביות לתואר ראשון באוניברסיטאות לומדות תחומים אלו). שיעור הסטודנטיות הערביות הלומדות מקצועות עזר רפואיים - כ-17% - דומה לשיעור הסטודנטים הערבים הלומדים תחום זה ולמעלה מפי שניים משיעור הסטודנטיות היהודיות הלומדות אותו - כ-7%. שיעור הסטודנטיות הערביות הלומדות הנדסה ואדריכלות - כ-5% - נמוך משמעותית משיעור הסטודנטיות היהודיות ומשיעור הסטודנטים הערבים הלומדים לימודים אלו, כ-20% בקרב כל אחת מקבוצות אוכלוסייה אלו. גם לימודי משפטים נפוצים פחות בקרב סטודנטיות ערביות מאשר בקרב סטודנטים ערבים או סטודנטיות יהודיות.

3.2. מכללות אקדמיות

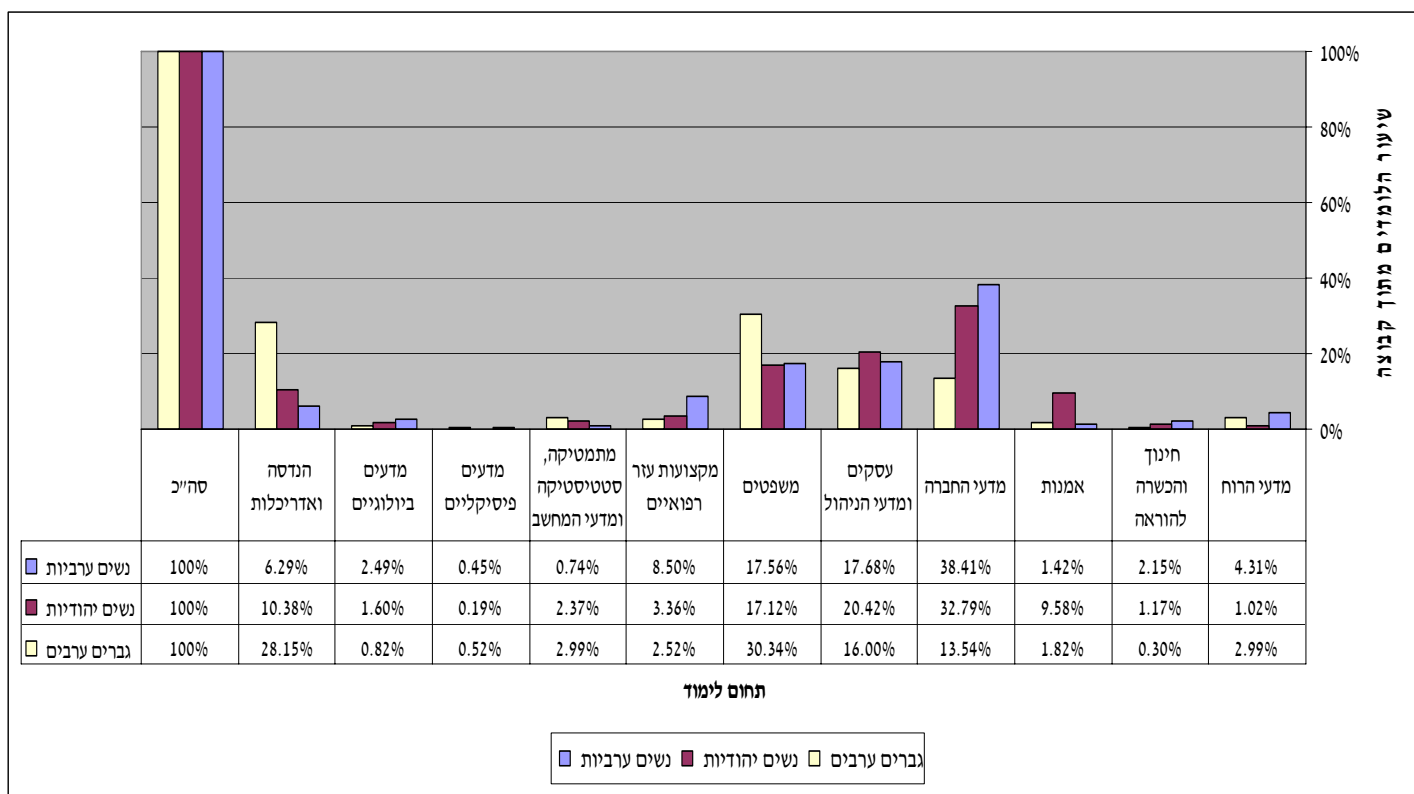
סטודנטיות ערביות לתואר ראשון במכללות אקדמיות, לפי תחום לימוד, תשס"ח

מהגרף עולה, כי תחומי הלימוד הנפוצים בקרב הסטודנטיות הערביות במכללות האקדמיות הם מדעי החברה ומנהל עסקים ומשפטים.

שיעור הסטודנטים לתואר ראשון במכללות בתחומי לימוד שונים, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, תשס"ח

מהטבלה עולה, כי שיעור הסטודנטיות הערביות הלומדות מדעי החברה והרוח ומקצועות עזר רפואיים במכללות גבוה יחסית ביחס לסטודנטיות היהודיות הלומדות מקצועות אלו וגבוה אף יותר ביחס למספר הסטודנטים הערבים הלומדים אותם. שיעור הסטודנטיות הערביות הלומדות הנדסה ואדריכלות נמוך משמעותית משיעור הסטודנטים הערבים הלומדים לימודים אלו, ונמוך גם משיעור הסטודנטיות היהודיות בתחום. שיעור הסטודנטיות הערביות הלומדות אמנות דומה לשיעור הסטודנטים הערבים הלומדים תחום זה, ונמוך משמעותית משיעור הסטודנטיות היהודיות בתחום. שיעור הסטודנטיות הלומדות מנהל עסקים ומשפטים דומה לשיעור הסטודנטיות היהודיות הלומדות מקצועות אלו.

4. תעסוקה בקרב אקדמאיות ערביות

השכלה היא הגורם המשפיע ביותר על שיעורי התעסוקה של נשים ערביות, וככל שרמת ההשכלה שלהן עולה, כך עולה שיעור ההשתתפות שלהן בכוח העבודה.¹² בעוד שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של כלל הנשים הערביות הוא 20%, שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של אקדמאיות¹³ ערביות הוא 75%. בטבלה הבאה מוצגים נתוני התעסוקה של אקדמאיות ערביות בהשוואה לשתי קבוצות אחרות: אקדמאיות יהודיות ואקדמאים ערבים.

¹² יהודית קינג, דניז נאון, אברהם וולדה וגי'ק חביב, תעסוקת נשים ערביות בנות 18-64, מאיירס-גיוינט-ברוקדייל, המרכז לחקר מוגבלויות ותעסוקת אוכלוסיות מיוחדות, ירושלים, מאי 2009.

¹³ במסמך זה יעשה שימוש במונח אקדמאיות לתיאור נשים בעלות תואר אקדמי, גם אם הן אינן מועסקות במשלח יד אקדמי (לפי הגדרות הלמ"ס). החיתוך אותו ביצענו במסמך הוא חיתוך על-פי התעודה הגבוהה ביותר שהתקבלה, ולא על-פי מספר שנות לימוד, וזאת כדי שנוכל להבחין בין מי שיש להן תואר אקדמי ומי שקיבלו תעודה על-תיכונית שאינה אקדמית.

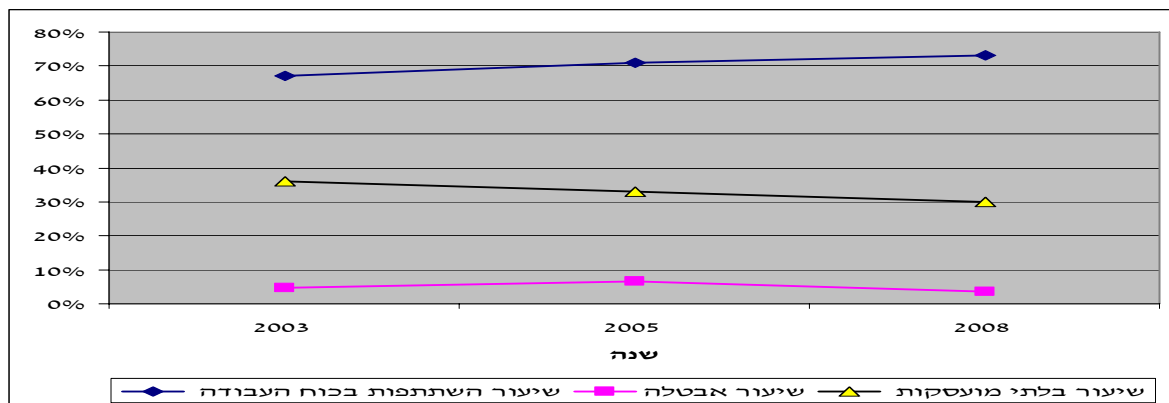
נתוני תעסוקה של בעלי תואר אקדמי לפי מין ולפי מגזר, 2008¹⁴

בלתי מועסקים (מתוך האוכלוסייה הרלבנטית)	מתוך כוח העבודה האזרחי		שיעור השתתפות בכוח העבודה האזרחי	קבוצת אוכלוסייה
	לא-מועסקים (מובטלים)	מועסקים		
28%	3%	97%	75%	נשים ערביות
26%	3%	97%	77%	נשים יהודיות
19%	3%	97%	84%	גברים ערבים

מהטבלה עולה, כי שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של האקדמאיות הערביות - 75% - דומה לזה של האקדמאיות היהודיות - 77%; שיעור האבטלה (כלומר, שיעור הבלתי מועסקות מתוך כוח העבודה) זהה בקרב שתי קבוצות אוכלוסייה אלו ועמד בשנת 2008 על 3%. כפועל יוצא, שיעור הבלתי-מועסקות מתוך האוכלוסייה הרלבנטית דומה בשתי הקבוצות: 28% מהאקדמאיות הערביות הן בלתי מועסקות לעומת 26% מהאקדמאיות היהודיות, פער של 2% בלבד.

נתוני התעסוקה של האקדמאיות הערביות מצביעים על כך שרכישת השכלה אקדמית היא מפתח מרכזי להשתלבות בתעסוקה. עם זאת, נשאלת השאלה האם הגדלת מספר הנשים הערביות הרוכשות השכלה אקדמאית תגדיל בצורה משמעותית את שיעור ההשתתפות של הנשים הערביות בכוח העבודה, או ששוק העבודה (במגזר הערבי ו/או שוק העבודה הכללי בישראל) יגיע לרוויה בכל הנוגע לקליטת אקדמאיות ערביות נוספות. במסמך זה לא ניסינו לחזות את היכולת העתידית של שוק העבודה לקלוט אקדמאיות ערביות נוספות. לחלופין, בחנו את נתוני התעסוקה של הנשים הערביות בשנים 2003, 2005 ו-2008, תקופה במהלכה גדל משמעותית מספר הערביות שרכשו תואר אקדמי. בהתבסס על נתונים מסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בין השנים 2003 ל-2008 עלה מספר בעלות תואר ראשון במגזר הערבי מ-19,300 ל-35,600.¹⁵ בשנת 2003 שיעור בעלות תואר ראשון מקרב הנשים הערביות בגיל העבודה היה 5%, ואילו בשנת 2008 השיעור עמד על כ-8%. בגרף הבא מוצגים נתוני התעסוקה של בוגרות תואר ראשון במגזר הערבי בשלוש שנים נבחרות לאורך התקופה הנבחרת.

נתוני תעסוקה של בוגרות תואר ראשון במגזר הערבי בשנים נבחרות¹⁶

¹⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם לשנת 2008, לוחות 1.18 ועיבוד נתונים מלוח 8.2.

¹⁵ נתונים אלו אינם חופפים את הנתונים המתייחסים לבוגרי מוסדות אקדמיים באותן שנים שכן, ככל הנראה, המקורות עליהם מתבססת הלמ"ש שונים בין שני הפרסומים.

¹⁶ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיבוד נתונים מסקרי כוח אדם לשנת 2003 (לוח 8.2), 2005 (לוח 8.2) ו-2008 (לוח 8.2).

מהגרף עולה, כי בין השנים 2003 ל-2008, בהן, כאמור, חלה עלייה ניכרת במספר הערביות בעלות תואר ראשון, חלה עלייה גם בשיעור השתתפותן בכוח העבודה וירידה בשיעור הבלתי-מועסקות. בשיעור האבטלה ששרר בשנים שנבדקו חלה עלייה ואז ירידה, ועל כן לא ניתן להצביע על מגמה מסוימת לגביו. יצוין, כי גם בשיעור האבטלה בקרב האקדמאיות היהודיות חלה עלייה ואז ירידה במהלך שנים אלו, אם כי במידה פחותה מאשר בקרב האקדמאיות הערביות.¹⁷

במחקר של מכון ברוקדייל על תעסוקת נשים ערביות בגילאי 18-64, נבדקו שיעורי התעסוקה של נשים ערביות לפי מספר שנות לימוד בין השנים 1990-2006.¹⁸ שיעורי התעסוקה של הנשים בעלות 16 שנות לימוד ומעלה ירדו ועלו לאורך התקופה שנבדקה, כאשר בשנת 2006 (כלומר בסופה של התקופה), שיעור התעסוקה חזר לרמתו בשנת 1990 (קרי, בתחילת התקופה). בקרב נשים ערביות בעלות 13-15 שנות לימוד חלה ירידה מסוימת בשיעור התעסוקה בין השנים 1990 ל-2006, אולם החוקרים מייחסים את הירידה לכך כי יותר נשים צעירות בוחרות לדחות את הכניסה לשוק העבודה כדי לרכוש השכלה.

4.1. נתוני תעסוקה לפי תחומי לימוד

אחת מהנקודות שהתבקשו לבדוק במסמך זה, היא השתנות שיעורי התעסוקה של האקדמאיות הערביות לפי התחום אותו למדו. נתונים אלו מפורסמים על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, במסגרת מעקב אחר מצבם התעסוקתי של מקבלים תארים אקדמיים מספר שנים לאחר סיום התואר. יצוין, כי כל נתוני התעסוקה המפורטים בטבלאות שלהלן מתייחסים לתעסוקה בכלל, ולא דווקא לתעסוקה בתחום הנלמד.

שיעורי תעסוקה של נשים ערביות שסיימו תואר ראשון בשנת 2000, לפי תחומי לימוד¹⁹

תחום לימוד	סה"כ בוגרות בשנת 2000	שיעור מועסקות לאחר שנה מסיום התואר	שיעור מועסקות לאחר ארבע שנים מסיום התואר
חינוך והכשרה להוראה	312	93%	97%
מדעי הרוח	249	89%	89%
מדעי החברה	232	87%	92%
מדעי הטבע	26	80%	90%
משפטים	52	69%	84%
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	41	86%	86%
הנדסה ואדריכלות	19	91%	91%

¹⁷ הלמ"ס, סקרי כוח אדם לשנת 2003 (לוח 1.18) ו-2005 (לוח 1.18).

¹⁸ יהודית קינג, דניז נאון, אברהם וולדה וג'ק חביב, תעסוקת נשים ערביות בנות 18-64, מאיירס-גיוינט-ברוקדייל, המרכז לחקר מוגבלויות ותעסוקת אוכלוסיות מיוחדות, ירושלים, מאי 2009.

¹⁹ הנתונים שבטבלה מתייחסים לבוגרות אוניברסיטאות (לרבות האוניברסיטה הפתוחה), מכללות אקדמיות ומכללות להוראה. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר מקבלי תואר ראשון מהמוסדות להשכלה גבוהה, שביעות רצון מהלימודים, תעסוקה והמשך לימודים, תש"ס-תשס"ב, לוח 4.4. יצוין, כי הטבלה מתייחסת לבוגרות שנת 2000, שכן רצינו לבחון השתלבות בעבודה מספר שנים לאחר סיום הלימודים והתבססות בעבודה, וטרם נאספו על-ידי הלמ"ס נתונים מקבילים על בוגרות השנים האחרונות.

מהטבלה עולה, כי ככלל, שיעורי התעסוקה של הנשים ארבע שנים לאחר סיום התואר גבוהים ונעים בין 84% בקרב מי שלמדו משפטים, ל-97% בקרב מי שלמדו חינוך והכשרה להוראה. כמצוין בטבלה, תחום החינוך וההכשרה להוראה גם היה תחום הלימוד השכיח ביותר בקרב בוגרות ערביות בשנת 2000.

כדי לבחון בדרך נוספת את שיעורי התעסוקה של אקדמאיות ערביות לעומת אלו של אקדמאיות יהודיות בחנו את השיעור הממוצע של השתלבות בתעסוקה של בוגרות תחומי הלימוד השונים לאחר שנה ולאחר ארבע שנים מסיום התואר.

שיעורי תעסוקה של בוגרי תואר ראשון בשנת 2000 שנה וארבע שנים מסיום התואר, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה²⁰

קבוצת אוכלוסייה	סה"כ בוגרים	שיעור תעסוקה שנה מסיום התואר	שיעור תעסוקה ארבע שנים מסיום התואר
נשים ערביות	1,016	88%	92%
נשים יהודיות	19,019	86%	88%
גברים ערבים	966	88%	92%

כפי שעלה בסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גם טבלה זו מראה ששיעורי התעסוקה של האקדמאיות הערביות דומים לאלו של האקדמיות היהודיות: לאחר ארבע שנים מסיום התואר (קרי, בשנת 2004), שיעור המועסקות מקרב הבוגרות הערביות היה 92%, זהה לשיעור המועסקים מקרב האקדמאים הערבים וגבוה משיעור המועסקות מקרב האקדמאיות היהודיות - 88%.

4.2. תחומי תעסוקה של אקדמאיות ערביות

בטבלה שלהלן מפורטים משלחי היד של נשים ערביות ויהודיות בעלות השכלה על-תיכונית.²¹ הנתונים המופיעים בטבלה הופקו באמצעות מחולל הלוחות של הסקר החברתי של הלמ"ס; חשוב לציין, כי חלק מהנתונים הנוגעים לנשים הערביות הם בעלי רמת מובהקות נמוכה יחסית ועל כן יש לראות בהם אומדן ולא מספרים מדויקים.²²

²⁰ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר מקבלי תואר ראשון מהמוסדות להשכלה גבוהה, שביעות רצון מהלימודים, תעסוקה והמשך לימודים, תש"ס-תשס"ב, לוח 4א.

²¹ מבנה הטבלה מתבסס על ניתוח שנעשה במחקר של מכון ברוקדייל (ראו הערה 3) עבור נתוני שנת 2006, בהתבסס על הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2008.

²² ככל שגודל מדגם המשמש לצורך בדיקה הוא קטן יותר, הסיכוי לטעויות סטטיסטיות גדול יותר ורמת המובהקות יורדת.

משלח יד של מועסקות לפי רמת השכלה ומגזר, 2008²³

בעלות תעודה אקדמית		בעלות תעודה על-תיכונית לא אקדמית		בוגרות תיכון		השכלה
יהודיות	ערביות	יהודיות	ערביות	יהודיות	ערביות	
45.7%	38.6%	9.1%	-	5.6%	3.4%	משלח יד אקדמי או מנהלות
25.1%	48.6%	26.6%	33.4%	7.7%	15.7%	בעלות מקצוע חופשי או טכני
25.7%	12.8%	52.4%	61.3%	74.5%	58.2%	פקידות, סוכנות, מכירות ושירותים
1.9%	-	5.5%	5.3%	3.6%	9.2%	עובדות מקצועיות בתעשייה
1.6%	-	6.4%	-	8.6%	13.5%	אחר
100%	100%	100%	100%	100%	100%	סה"כ

מהטבלה עולה, כי רכישת השכלה משפרת את מעמדן התעסוקתי של הנשים הערביות: ערביות בעלות השכלה אקדמית עובדות במשלחי יד ניהוליים או אקדמיים פי עשרה יותר מבוגרות תיכון. גם שיעור המועסקות במקצועות חופשיים או טכניים עולה עם העלייה ברמת ההשכלה: בקרב בעלות תעודה על-תיכונית הוא כפול מאשר בקרב בוגרות תיכון ואילו בקרב בעלות תעודה אקדמית הוא פי שלושה. עוד עולה מהטבלה, כי בכל רמות ההשכלה, לנשים ערביות ויהודיות התפלגות שונה בין משלחי היד.

4.3. הכנסתן של אקדמאיות ערביות

הכנסתן החודשית הממוצעת של השכירות הערביות נמוכה מזו של השכירות היהודיות וכן מזו של השכירים הערבים; הכנסתן לשעה נמוכה מזו של הנשים היהודיות אולם גבוהה מזו של הגברים הערבים.

הכנסה לחודש, הכנסה לשעה ומספר שעות עבודה בשבוע, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, 2007²⁴

קבוצת אוכלוסייה	הכנסה חודשית ממוצעת, בש"ח	ממוצע שעות עבודה שבועיות	הכנסה ממוצעת לשעת עבודה, בש"ח
נשים ערביות	4,350	32.3	32.4
נשים יהודיות	6,112	35.7	41.5
גברים ערבים	5,764	45.7	29.9

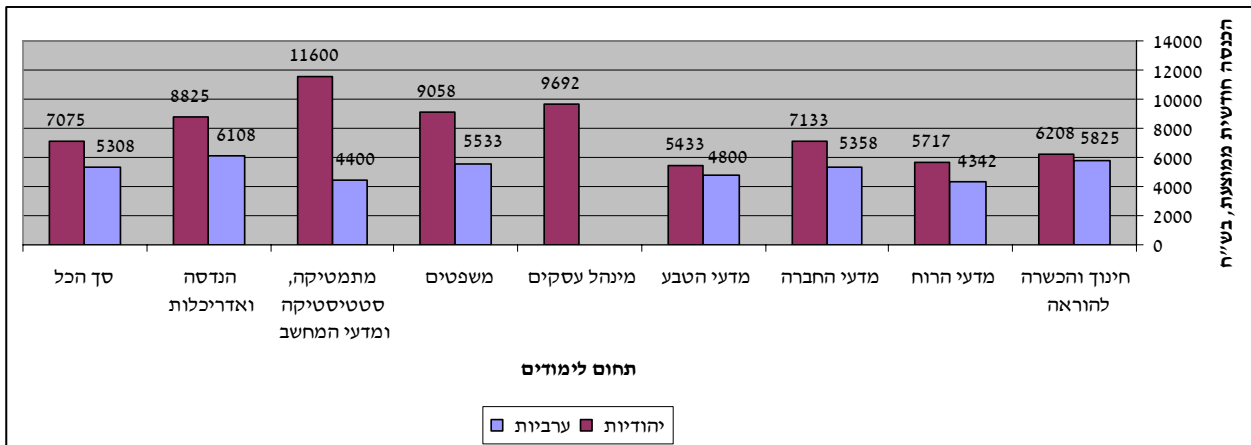
²³ עיבוד לנתונים מתוך מחולל הלוחות של הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2008. אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה www.cbs.gov.il תאריך כניסה: 3 בפברואר 2010. הגדרת משלחי היד השונים מבוססת על הסיווג האחד של משלחי היד משנת 1994; משלח יד אקדמי כולל משלחי יד בהם נדרשת השכלה גבוהה ועיסוק במחקר, הרחבת ידע, הוראה במוסדות להשכלה גבוהה ובבתי-ספר על-יסודיים, יצירות אומנות, אספקת שירותים עסקיים, משפטים וחברתיים ומתן הדרכה רוחנית; מקצועות חופשיים או טכניים כוללים תחומים הזהים לאלו הכלולים במשלח יד אקדמי אולם דורשים השכלה על-תיכונית בלבד, לרבות מורים וגננות; משלח יד של מנהלים כולל את חברי הרשות המחוקקת והמבצעת, מנכ"לים, מנהלים בכירים ומנהלים של סניפים של חברות ושל חברות קטנות או עסקים עצמאיים; משלח יש של עובדי פקידות דורש רמת השכלה תיכונית; משלח יד של סוכנים, עובדי מכירות ועובדי שירותים מתאים לרמת השכלה תיכונית; משלח יד של עובדים מקצועיים בתעשייה מתאים לבעלי השכלה תיכונית.

²⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הכנסות לשנת 2007, לוח 25.

ביקשנו לבחון את הכנסתן הממוצעת של האקדמאיות הערביות, בהתאם לתחום הלימוד אותו למדו, ארבע שנים לאחר סיום התואר. לצורך כך התבססנו על נתוני סקר בוגרי תואר ראשון בשנת תש"ס-תשס"ב של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הכנסה חודשית ממוצעת של בוגרות תואר ראשון בשנת 2000, לפי קבוצת אוכלוסייה ותחום לימוד,
25 2004

מהגרף עולה כי נכון לשנת 2004, הכנסתן של ערביות בוגרות תואר ראשון נמוכה מזו של יהודיות באותה רמת השכלה, בכל תחומי הלימוד. תחומי הלימוד בהם קיימים הפערים הגדולים ביותר בין היהודיות לערביות היו מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב ומשפטים. תחום הלימוד בו הפערים היו הקטנים ביותר היה חינוך והכשרה להוראה. יצוין, כי תחום הלימוד של מינהל עסקים היה התחום השני ברמת ההכנסה שלו בקרב הנשים היהודיות, אולם בשנת 2000 לא סיימו את הלימודים בו נשים ערביות. עוד יצוין, כי בקרב ערביות בוגרות תואר ראשון במשפטים קיים פער משמעותי בין רמת ההכנסה של מי שלמדה באוניברסיטה ומי שלמדה במכללה, כאשר הראשונות מרוויחות פי שניים מהאחרונות; פער זה אינו קיים אצל יהודיות בוגרות תואר ראשון במשפטים.

4.4. עבודה בתחום הלימודים

סוגיה נוספת שיש לבחון בהקשר של תעסוקת אקדמאיות ערביות, בעיקר לאור שיעורי התעסוקה הגבוהים יחסית שלהן, היא הקשר בין תחום הלימודים והתעסוקה שלהן. הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2007 כלל שאלה לגבי עניין זה כאשר הנסקרים נשאלו: "האם העבודה במקום העבודה הנוכחי קשורה לתחום הלימודים?". 82.3% מהנשים הערביות בעלות תואר אקדמי ענו כי הן מועסקות בתחום הלימודים שלהן, לעומת 74% מהיהודיות.²⁶ עם זאת, היות ומדובר בסקר, ולאור העובדה כי הקשר בין תחום הלימודים לתחום העיסוק הוא סובייקטיבי במידה רבה, נראה כי יש להתייחס לנתון זה בהסתייגות. גם שיעורן הגבוה יחסית של הנשים הערביות הלומדות הוראה ומלמדות במערכת החינוך משפיע על התשובה לשאלה.

²⁵ סקר מקבלי תואר ראשון מהמוסדות להשכלה גבוהה שביעות רצון מהלימודים, תעסוקה והמשך לימודים תש"ס-תשס"ב, לוח 4ב. יצוין, כי בעיבוד הנתונים התייחסנו לכלל בוגרות תואר ראשון, גם לכאלו שהמשיכו לתארים מתקדמים.
²⁶ עיבוד לנתונים מתוך מחולל הלוחות של הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2007. אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, www.cbs.gov.il תאריך כניסה: 3 בפברואר 2010.

